

УДК 94 (363)
ББК 63.3 (0)

Сергій Дубчак
(м. Івано-Франківськ, Україна)

ДИСКУСІЙНІ ПРОБЛЕМИ ХРИСТІЯНІЗАЦІЇ ВАНДАЛІВ

У статті розглядається проблема християнізації вандальських *gentes*. Звертається увага на різноманітність форм християнства (аріанство та католицизм), що були прийняті вандалами. Увага акцентується на паралельності існування обох форм упродовж усього періоду існування Вандало-аланського королівства (418–534). Здійснюється аналіз джерел, які окреслюють процес християнізації вандалів, зокрема, повідомлень Ідація, Ісидора Сивільського, Віктора Вітенського та Григорія Турського.

Ключові слова: сілінги, асдінги, Вандало-аланське королівство, аріанство, католицизм, криptomonіхейство, Іспанія, Африка, християнізація.

На рубежі IV–V ст. вандальські племена* асдінгів і силінгів розпочали свій рух із Центрально-Східної Європи на територію Римської імперії. Одним із ключових питань в їхній історії залишаються обставини християнізації, зокрема, місця й часу прийняття вандалами нової релігії.

Процес християнізації варварських племен в епоху переселення народів (IV–VII ст.) є білою плямою в радянській і пострадянській історіографії. Зазвичай його вивчення зводиться до лаконічних згадок у великих працях, присвячених соціально-політичній історії епохи, конкретних народів чи окремих королівств¹. Також недослідженим залишається феномен германського аріанства**. Виняток тут становлять праці сучасного російського дослідника Івана Копилова, котрий здійснює ґрунтовний розгляд церковно-державних відносин у Вандало-аланському королівстві², торкається проблеми християнізації вандалів³ тощо. Досліджуючи історію вандалів, науковці спеціально не вивчали проблеми християнізації цих *gentes*, а тільки згадували окреслені нами проблеми в контексті висвітлення військово-політичної та етнічної історії⁴.

Джерельна база теми фрагментарна, містить чимало неоднозначних звісток з предмета дослідження. Серед головних праць “*Historia persucutines Africanae provinciae*” (“Історія переслідувань...”)⁵ Віктора Вітенського (*Victor Vitensis*, 430 – кінець V ст.), де подано найповніші відомості про історію Вандало-аланського королівства за період з 429 до 487 рр. Окрім цього, відомі праці Ідація⁶ (*Hydatii Lemici, Idatius, Idacius*; бл. 394–469 або 427–410), Ісидора Сивільського⁷ (*Isidorus Hispalensis*; 560–634) і Сальвіана

* Вандали (латин. *Vandili, Wandali, Uuandali*, грец. Βάνδαλοι) – східногерманські племена, що склалися з різних племінних груп (асдінги, сілінги, деякі дослідники зараховують до них також віктафалів, лакрінгів та хаїрів) і мешкали на території сучасної Сілезії (сілінги), північно-східної Угорщини, Словаччини, а також, можливо, українського Закарпаття та західного Прикарпаття (асдінги). Частина цих племен у кінці IV ст. розпочали свій рух на територію Західної Римської імперії. У 406–409 рр. перебували на території Галлії, а в 409 р. прийшли на територію Іспанії, де в 411 р. уперше стали федератами Імперії. У 418 р. було утворено Вандало-аланське королівство внаслідок підпорядкування королю вандалів-асдінгів Гундеріку алан і вандалів-сілінгів. За його наступника Гейзеріка в 429 р. королівство було перенесено на територію Африки, де в 435 р. від Риму було повторно отримано статус федератів. У 442 р. повний суверенітет Вандало-аланського королівства (латин. *Valentinianus*, 425–455) було визнано Валентиніаном III. Королівство зруйновано полководцем Юстиніаном I (латин. *Iustinianus*, грец. Ιουστινιανός, 527–565) Велізарієм (латин. *Belisarius*, грец. Βελισάριος, 504–565) у 534/535 р.

** Аріанство – християнська ересь, що виникла в IV ст. В основі вчення – ідея про те, що Ісус Христос був створений, а відповідно, не рівний Отцю. Майже відразу серед аріан склалося кілька груп – аномії, омії та омоусіяни. Найпоширеніші були омії, учення котрих і набуло популярності серед германців. Поміж германських народів аріанство продовжувало зберігатися до VI–VII ст.

Марсельського⁸ (*Salviani Massiliensis*; 400–475), де представлені опосередковані дані щодо християнізації вандалів та обставини прийняття ним аріанства.

Сьогодні в історичній науці є дві версії християнізації вандальських племен. Перша запропонована німецьким істориком Гансом-Йоахимом Діснером, котрий вважає, що ті прийняли християнство на території Іспанії в аріанській формі⁹. Думка вченого отримала продовження в радянській історіографії, свідченням чому може бути німецько-радянська монографія, присвячена історії варварських королівств, автори якої Рігоберт Гюнтер та Олександр Корсунський підтримують зазначену концепцію¹⁰. Протилежну думку висловлює сучасний російський історик Іван Копилов¹¹, котрий стверджує, що вандалі спершу прийняли християнство в нікейській формі й лише в 426 р. перейшли в аріанство під впливом вестготів** за ініціативою короля Гейзеріка (ванд. *Geisarîx*; латин. *Gaisericus*, 428–477). Автор, опираючись на дослідження Ю. Колосковської¹², вважає, що ортодоксальне християнство вандалі могли прийняти в Паннонії***.

Ми володіємо прямими свідченнями про перехід вандалів до аріанства на території Іберійського півострова, хоч їх опосередковано можна розцінити, як доказ сповідання ними (або принаймні якоюсь частиною) християнства ще перед появою в Іспанії. Основними підтвердженнями про навернення є два схожі між собою повідомлення. Зокрема, у першому іспанській хроніст Ідацій під 428 р. подає таку інформацію: “*Gundericus rex Vandalorum capta Hispali, cum impie elatus manus in ecclesiam civitatis ipsum extendisset, mox dei iudicio daemone correptus interit: cui Gaisericus frater succedit in regno. Qui, ut alioquorum relation habuit, effectus apostate de fide catholika in Arrianam dictus est transisse perfidiam*”¹³ (“Тундеріх, король вандалів, захопивши Гіспалу, нечестиві руки на церкву міста протягнув, швидко захоплений Божою справедливістю, знищений демоном; його спадкоємцем став брат його Гейзерік, що за розповідями багатьох відпав від віри католицької і перейшов у віроломне аріанство”).

Схоже за змістом повідомлення навів також Ісидор Сивільський, зауваживши, що Гундерік (вандал. *Guntharîx*, латин. *Gundericus*, 407–428) сплюндрував церкву мученика Вікентія (*qui cum auctoritate regiae potestatis inreverenter manus in basilicam Vicentii martyris civitatis ipsum extendisset*)¹⁴. На основі цих повідомлень ми можемо припустити, що аріанство вандалі прийняли саме в Іспанії.

Опираючись на першу частину свідчень Ідація та Ісидора Сивільського, вважаємо, що найімовірніше це було зроблено ще Гундеріком. У той самий час друга частина повідомлення Ісидора вказує, що саме Гейзерік першим відпав від католицької віри (“*Gisericus... Qui, ex catholico effectus apostata, in Arianam primus fertur transisse perfidiam*”¹⁵, “Гейзерік, котрий, як кажуть, перший відступив від католицизму, упав у віро-

* Римська Іспанія в період, про який іде мова, входила до складу Галльської префектури, утворюючи так званий Іспанський діоцез. До нього, у свою чергу, належало п'ять провінцій – Тарракона, Картагена, Галісія, Лузітанія та Бетика.

** Вестготи (латин. *Visigothi*, *Wisigothi*, *Vesi*, *Visi*, *Wesi* або *Wisi*), інша назва тервінги (латин. *Tervingi*, *Thervingi*) – східногерманський народ, що відомий із джерел з 256 р. Упродовж IV–V ст. вони здійснили перехід із Центрально-Східної Європи через Балкани до Італії, а далі до Галлії (тут було утворено так зване Тулузьке королівство, 418–507) та Іспанії. Саме в Іспанії було утворено Толедське королівство (507–711/714), котре стало фундаментом для формування сучасних піренейських держав. Вестготи також відомі тим, що в 410 р. першими з германців розграбували Рим.

*** Паннонія (латин. *Pannonia*) – римська провінція, розташована в Центральній Європі на території сучасних Західної Угорщини, Східної Австрії, Північної Хорватії, Сербії й Боснії та Герцеговини, Північно-Східної Словенії та Південної Словаччини.

ломне аріанство”). Дату прийняття аріанства дає можливість визначити ще одне повідомлення Ідація за 421 р., де вказується: “*Castinus magister militum cum magna manu et auxilliis Gothorum bellum in Baetica Vandalis infert. Quos cum ad inopiam vi obsidionis artaret, adeo ut se trader iam pararent, inconsulte public certamine confligens auxiliorum fraude deceptus ad Terraconam victus effugit*”¹⁶ (“Кастін, командувач армії з великим військом і допоміжними підрозділами готів, розпочав війну з вандалами в Бетіці. Коли він їх облогами довів до голоду, що вони вже були готові здатися, обманутий допоміжними загонами, втік у Тарракону”). На нашу думку, саме перехід значної групи готів на бік вандалів посприяв поширенню серед вандалів аріанства. Це також може свідчити на користь прийняття аріанства саме в часи короля Гундеріка, який тоді очолював Вандало-аланське королівство.

Ще одним свідченням про прийняття вандалами аріанства саме в Іспанії могло б виступати повідомлення франкського хроніста Григорія Турського (*Gregorius Turo-nensis*, бл. 538–594): “*Peridem vero tempus persecutionem in christianus Trasamundus exercuit ac totam Hispaniam, ut perfidiam Arrianae sectae consentiret, tormentes ac diversis mortibus ipellebat*”¹⁷ (“У цей час Тразамунд розпочав переслідування християн по всій Іспанії, щоб різними тортурами та карами змусити прийняти лжевчення Аріанської ересі”¹⁸). Але, відповідно до загальновідомої концепції самого твору, повідомлення автора викликає ряд зауважень. Зокрема, згаданий король Тразамунд (ванд. *Thrasamund*, латин. *Thrasamundus*, 496–523) ніколи не правив в Іспанії, а очолював Вандало-аланське королівство аж у 496–523 рр. Йому передували, окрім згаданих Гундеріка та Гейзеріка, Гунерік (ванд. *Hūnarix*, латин. *Hunirix*, *Hunericus*, 477–484) і Гунтамунд (ванд. *Gunthamund*, латин. *Gunthamundus*, 484–496). Переслідування католиків відбувалися саме в часи Гейзеріка та Гунеріха, тоді як церковна політика Гунтамунда відзначалася віротерпимістю¹⁹, а за правління Трасамунда католицько-аріанське протистояння звелось до теологічних дискусій, підкупів, залякувань і висилання католицьких ієрархів на Сицилію²⁰.

Свідчень про криваві переслідування католиків у часи королів, які правили після Гунеріка (якщо не брати до уваги повідомлення Григорія Турського), *de facto* немає. Про ряд помилок у розповіді франкського історика (у тому числі й неправильний порядок престолонаслідування вандало-аланських королів у його творі) указує Валентина Савукова в примітках до російськомовного перекладу “*Історії франків*”²¹. Таким чином, читаючи вказане повідомлення Григорія Турського, ми не можемо з певністю віднести його до іспанського періоду існування Вандало-аланського королівства. Але залишається також питання, чи ми можемо пов’язати його з періодом правління Трасамунда в Африці. Думки вчених у цьому випадку протилежно різні. Так, В.Савукова вважає, що це повідомлення стосується саме періоду правління Трасамунда, а коментатор “*Історії переслідувань...*” Віктора Вітенського Михаїл Високий, навпаки, відносить його до часів перебування вандалів в Іспанії²².

Однак, незважаючи на багатозначність історичних свідчень, можна стверджувати, що аріанство вандалів прийняли в Іспанії, при цьому на момент його прийняття значна частина знаті й громадян уже була християнами-католиками. Поширення аріанства серед вандалів не було масовим, а багато переселенців не сповідували його на території Африки, дотримуючись нікейського віровизнання.

Актуальними залишаються також час і місце християнізації вандалів. Про них ми не маємо конкретних даних, але на базі опосередкованих фактів можна припустити, що навернення розпочалося незадовго до прибуття в Іспанію, а можливо, навіть перед вторгненням до Галлії. До таких висновків можна прийти на основі аналізу повідом-

лення Сальвіана Марсельського, котрий у своєму творі “*De gubernatione Dei*” (“Про управління Божє”, написання твору датується приблизно 439–450 рр.), розглядаючи моральний занепад римського суспільства, указував, що навіть вандали перед битвою виносили книги Святого Писання (при цьому немає прямої вказівки, що це саме за книги були)²³. Такий *passus* німецький історик Ганс-Йоахим Діснер розцінював як прояв збереження певних язичницьких елементів релігійності, що змішалися з християнством і проявились у використанні священних речей як захисних оберегів. Продовжуючи тему, учений залишався переконаним, що вандали прийняли християнство аріанської форми в Іспанії²⁴.

Таким чином, можна припустити, що процес християнізації вандалів перманентно тривав під час їхньої “подорожі” до Африки, де й був завершений. При цьому саме в Іспанії частина вандалів прийняла аріанство, котре пізніше стало домінуючою релігією в королівстві. Про те, що така форма християнства була прийнята не всіма членами прийшлого суспільства, ми маємо ряд свідчень з пізнішого періоду, зокрема, часів правління Гейзеріха та Гунеріха в Африці (429–448).

Одним із красномовних свідчень сповідування частиною вандалів католицизму є розпорядження Гейзеріка: “*Ipsa enim Geisericus praeceperat tempore suadentibus episcopis suis, ut intra aulam suam filiorumque suorum non nisi Arriani per diversa ministeria ponerentur*”²⁵ (“Саме в цей час Гейзерік закликав своїх єпископів і наказав їм, щоб у його палаці на посади призначалися тільки діти аріан”). Ми також зустрічаємо подібне розпорядження в Гунеріка, котрий “*cogitat ut nostrae religionis homines in aula ejus constituti neque annonas neque stipendia solita potirentur*”²⁶ (“розпорядився, щоб люди, котрі сповідують нашу релігію, у його палаці ані утримання, ані звичайної служби не одержували”). Цей наказ виданий унаслідок прецеденту, під час якого король звелів єпископу Євгенію (*Eugenius*, єпископ Карфагена в 481–505 рр.) виганяти із церкви осіб вандальської зовнішності, що складала значну частину віруючих-католиків у Карфагені. Зокрема, як указує Віктор Вітенський, “*quia ingens fuerat multitudo nostrorum catholicorum in habitu illorum incedentium, ob hoc quod domui regiae serviebant*”²⁷ (“оскільки більшість наших католиків була їхньої зовнішності, через те що служили королівському дому”).

Відтак серед вандалів було, очевидно, немало неаріан, частина *domus regia* вандало-аланських королів сповідувала також католицизм. Проілюструвати це можуть приклади управителя володінь сина Гейзеріка Теодеріка (†480) – Армогаса (*Armogas*)²⁸ і наближеної до королівського дому поважної матрони Дагілі (*Dagila*)²⁹, котрі, попри свій статус, зазнали переслідувань і мученицької смерті саме за сповідування католицизму. Показовим прикладом присутності католиків серед королівської сім’ї залишається прецедент сина Гунеріка та римської принцеси Євдокії* – короля Гільдеріка (ванд. *Hildirix*, латин. *Hildericus*, 523–530), котрий, сам сповідуючи католицизм, розірвав з аріанством повністю й перейшов на прокатолицьку позицію³⁰.

Певного поширення серед вандалів могло також набути маніхейство**. Віктор Вітенський указував на переслідування маніхейів Гунеріком ще на початку свого правління³¹. На основі цього повідомлення І.Копилов зробив висновок, що частина аріан-

* Євдокія (*Eudocia*, 439–466/474) – донька імператора Валентиніана III та Євдоксії (*Eudoxia*, 422–462), котра разом з матір’ю була перевезена до Карфагена після захоплення вандалами Риму, де стала дружиною сина Гейзеріка Гунеріка та матір’ю передостаннього вандальського короля Гільдеріка.

** Маніхейство – складене з вавилонсько-халдейських, юдейських, християнських, іранських (зороастризм) гностичних уявлень синкретичне релігійне вчення дуалістичного характеру про боротьбу добра й зла перса Мані, або Манеса.

ського духовенства була криптоманіхеями³². Тут варто зазначити, що Північна Африка була одним із маніхейських центрів на Заході як мінімум від часів Діоклетіана³³ до VIII ст.³⁴, що робить таке твердження певною мірою вірогідним.

Підсумовуючи, варто зазначити, що процес християнізації вандалів є складним для дослідження через відсутність прямих свідчень джерел. Його перебіг можливо частково реконструювати тільки на базі опосередкованих даних, що доволі часто суперечать одні одним. Проте наразі можна стверджувати таке:

- невідомі місце й час прийняття християнства вандалами. Найвірогідніше це відбулося в часі переселення до Іспанії, де процес християнізації продовжувався, може, у Галлії на початку V ст. або ще в IV ст. у Паннонії (як вважає І.Копилов);

- достеменно відомо, що християнізація вандалів відбувалася у двох формах – аріанській і католицькій (нікейській), при цьому аріанство було прийнято в Іспанії в першій половині 20-х рр. V ст. (можливо, 421/422 рр.) під впливом готів, нікейство ж набуло поширення до переселення в Іспанію;

- у період існування Вандало-аланського королівства в Африці (тобто на період офіційної підтримки вандалськими королями аріанства) певна частина вандалів і надалі продовжувала залишатися католиками;

- з огляду на існування в Північній Африці інших релігійних практик, імовірно, що частина аріанського духовенства була криптоманіхеями.

1. Буданова В. П. Готы в эпоху Великого переселения народов / В. П. Буданова. – С. Пб. : Алетей, 2001. – 317 с.; Дилигенский Г. Г. Северная Африка в IV–V веках / Г. Г. Дилигенский. – М. : Изд-во АН СССР, 1961. – 302 с.; Диснер Г.-И. Королевство вандалов / Диснер Ганс-Иоахим ; пер. с нем. Санина В. Л., Иванова С. В. – С. Пб. : Евразия, 2002. – 224 с.; Корсунский А. Р. Упадок и гибель Западной Римской империи и возникновение германских королевств (до середины VI в.) / А. Р. Корсунский, Р. Гюнтер. – М. : Изд-во МГУ, 1984. – 256 с.
2. Копылов И. А. Арианская церковь в Вандальской Африке V–VI вв. по данным “Истории гонений” епископа Виктора из Виты: иерархия и особенности вероучения [Электронный ресурс] / И. А. Копылов // Новый Исторический Вестник. – 2006. – № 2 (15). – Режим доступа : http://www.nivestnik.ru/2007_1/07.shtml; Копылов И. А. “Римский миф” и проблема этноконфессиональной самоидентификации населения вандальской Африки / И. А. Копылов // Диалог со временем. Альманах интеллектуальной истории. – 2007. – Вып. 21. – М., 2007. – С. 292–321; Копылов И. А. Церковь в системе организации власти и общества в вандальской Африке (V–VI вв.) : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. ист. наук : спец. 07.00.03 “Всеобщая история” / И. А. Копылов. – М., 2006. – 21 с.; Копылов И. А. Правовые основы власти вандальского короля: к вопросу о соотношении римских и германских элементов / И. А. Копылов // *Jus antiquum = Древнее право*. – 2004. – № 2 (14). – С. 166–182.
3. Копылов И. А. Арианская церковь в Вандальской Африке V–VI вв...
4. Серед ключових і монументальних праць, присвячених історії вандалів, варто назвати такі: Диснер Ганс-Иоахим. Указ. сочинение; Diesner H.-J. Der Traum des Godas. Geschichtes Bild aus der Vandalenzeit. – Leipzig : Kolber und Ameland, 1969. – 223 s.; Schmidt L. Geschichte der Wandalen / Ludwig Schmidt. – Leipzig, 1901. – 203 s.; варто згадати монографію Корсунський А. Р., Гюнтер Р. Указ. сочинение, де також висвітлюються проблеми вандальської історії.
5. Vitensis V. Historia persucutines Africanae provinciae sub Geiserico et Hunirico regibus Wandalorum / Victor Vitensis // Monumenta Germaniae Historica: Auctores antiquissimi. T. III. Pars prior. Victor Vitensis Historia. – Berolini, MDCCCLXXVIII. – 98 p.

6. Hydatii Lemici. Continuatio chronicorum Hieronymianorum / Hydatii Lemici // Monumenta Germaniae Historica: Auctores antiquissimi. T. XI. Chronica minora saec. IV. V. VI. VII. Vol. II / ed. Teodorus Mommsen. – Berolini, MDCCCXCIV. – P. 1–36.
7. Isidorus Iunioris episcopi Hispalensis. Historia Gothorum Wandalorum Sueborum / Isidorus Iunioris episcopi Hispalensis // Monumenta Germaniae Historica: Auctores antiquissimi. T. XI. Chronica minora saec. IV. V. VI. VII. Vol. II. / Ed. Teodorus Mommsen. – Berolini, MDCCCXCIV. – P. 241–303.
8. Salviani Massiliensis presbyteri. De Gubernatione Die / Salviani Massiliensis presbyteri // Monumenta Germaniae Historica: Auctores antiquissimi. T. I. Pars prior. – Berolini, 1877. – P. 1–108.
9. Диснер Г.-И. Указ. сочинение. – С. 34.
10. Корсунский А. Р., Гюнтер Р. Указ. сочинение. – С. 72.
11. Копылов И. А. Арианская церковь в Вандальской Африке V–VI вв. ...
12. Колосковская Ю. К. Паннония в I–III веках / Ю. К. Колосковская. – М., 1973. – С. 204–206.
13. Hydatii Lemici. Op. cit. – P. 21.
14. Isidorus Iunioris episcopi Hispalensis. Op. cit. – P. 296.
15. Ibid.
16. Hydatii Lemici. Op. cit. – P. 20.
17. Gregorii episcopi Turonensis. Historiarum libri X / Gregorii episcopi Turonensis // Monumenta Germaniae Historica: Scriptores rerum Merovingicarum. T. 1. – Hannoverae : Impensis Biblioplii Hahniani, 1951. – P. 39.
18. Турский Г. История франков / Г. Турский ; [отв. ред. М. Л. Гаспаров]. – М. : Наука, 1987. – С. 28–29.
19. Диснер Г.-И. Указ. сочинение. – С. 105.
20. Диснер Г.-И. Королевство вандалов / Г.-И. Диснер ; пер. с нем. Санина В. Л., Иванова С. В. – С. Пб. : Евразия, 2002. – С. 109–110.
21. Турский Г. Указ. сочинени – С. 360.
22. Витенский В. История гонений в Африканской провинции. Перечень провинций и городов Африки / Виктор Витенский ; [коммент. М. Ф. Высокий] // Церковные историки IV–V веков. – М. : Рос. полит. энцикл. (РОССПЭН), 2007. – С. 478.
23. Salviani Massiliensis presbyteri Op. cit. – P. 92.
24. Диснер Г.-И. Указ. сочинение. – С. 34.
25. Victor Vitensis. Op. cit. – P. 11.
26. Ibid. – P. 15.
27. Ibid. – P. 15.
28. Ibid. – P. 11.
29. Ibid. – P. 48.
30. Диснер Г.-И. Указ. сочинение. – С. 115.
31. Victor Vitensis. Op. cit. – P. 13.
32. Копылов И. А. Арианская церковь в Вандальской Африке V–VI вв. ...
33. Хосроев А. Л. История манихейства (Prolegomena) / А. Л. Хосроев. – С. Пб. : Филол. ф-т СПбГУ, 2007. – С. 47.
34. Самагина Е. Б. Манихейство: по ранним источникам / Е. Б. Самагина. – М. : Вост. л-ра, 2011. – С. 70.

Сергей Дубчак

(г. Ивано-Франковск, Украина)

Дискуссионные проблемы христианизации вандалов

В статье рассматривается проблема христианизации вандальских gentes. Обращается внимание на разнообразие форм христианства (арианство и католицизм), принятых вандалами. Внимание акцентируется на параллельности существования обеих форм в течение всего периода существования Вандало-аланского королевства (418–534). Осуществляется анализ

Запровадження християнства в Україні-Руси та країнах Карпатського регіону

источников, которые определяют процесс христианизации вандалов, в частности сообщений Идация, Исидора Сивильского, Виктора Витенского и Григория Турского.

Ключевые слова: *силлинг, асдингы, Вандало-аланское королевство, арианство, католицизм, криптоманихейство, Испания, Африка, христианизация.*

Sergij Dubchak

(Ivano-Frankivsk, Ukraina)

Discussion problems Christianizations of Vandals

The scientific work dedicated to the problems Christianization of Vandals gentes. Draws attention to the diversity of Christianity forms (Catholicism and Arianism), which were adopted by vandals. He is also analyzing sources, which describe the process Christianization of Vandals, including messages of Hydatius, Isidore of Seville, Victor of Vita and Gregory of Tours.

Keywords: *Silings, Hasdings, Kingdom of the Vandals and Alans, Arianism, Catholicism, Crypto-Manichaeism, Spain, North Africa, Christianization.*